

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΨΑΡΩΝ ΝΙΚΟΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ (1770-1827)

Του Δημήτριου Γ. Ανδριάννα

Γεννήθηκε στα Ψαρά το 1770 από παλιά ναυτική οικογένεια. Πολύ νέος ακολούθησε το Ναυτικό, όπως όλοι οι συμπατριώτες του.

Δέκα επτά μόλις χρονών κατατάχθηκε εθελοντής μαζί με πολλούς άλλους ψαριανούς νέους στο καταδρομικό στόλο του περίφημου ναυμάχου και καταδρομέα Λάμπρου Κατσώνη τότε κατέβηκε στο Αιγαίο και έκαμε ορμητήριο του την νήσο Κέα.

Στη ναυμαχία του Καφηρέα το 1787, πολέμησε γενναία. Το πλοίο όμως που επέβαινε ήταν τόσο παλιό και σάπιο- αφού ήταν δεμένο με σχοινιά- που κατά την διάρκεια της ναυμαχίας αυτής «άνοιξε» με αποτέλεσμα να κατακλυσθεί από νερά και να κινδυνεύσει να πιαστεί αιχμάλωτο το πλήρωμα του τόσο που αναγκάστηκαν να τα ρίξουν στις ακτές της Άνδρου.

Οι Τούρκοι τους αναζήτησαν από τους Ανδριώτες και μερικούς από τους Λαμπρινούς –όπως έλεγαν τους στρατιώτες του Κατσώνη τους συνέλαβαν- ανάμεσα τους και δέκα Ψαριανούς- τους οποίους οδήγησαν σιδηροδέσιμους στην Κωνσταντινούπολη όπου και τους απαγχόνισαν. Πολλοί Ψαριανοί εθελοντές σκοτώθηκαν και μόνο πέντε –μεταξύ των οποίων και ο μετέπειτα ναύαρχος των Ψαρών Αποστόλης-διασώθηκαν, οι οποίοι έπειτα από δραματικές περιπέτειες επτά μηνών, επέστρεψαν στα ηρωικά Ψαρά.

Μετά την ήττα του Κατσώνη, έφυγε για την Χίο, όπου προσλήφθηκε από Χιώτες εμπόρους σαν συνοδός εμπορευμάτων, τα οποία έστελναν στην δυτική Ευρώπη. Τότε του δόθηκε και η ευκαιρία να μάθει ξένες γλώσσες: αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, ιταλικά και να επιδοθεί μετά τριετία, στο ναυτικό εμπόριο μαζί με τον μεγαλύτερο αδερφό του Γεώργιο.

Το 1793 ήταν Πλοίαρχος και ιδιοκτήτης ενός μεγάλου εμπορικού πλοίου και με τα ταξίδια, που πραγματοποιούσε στη Μαύρη θάλασσα, στην Μεσόγειο και στον Βόρειο θάλασσα, μέχρι την Ολλανδία, βρέθηκε το 1806 κάτοχος κολοσσιαίας περιουσίας, δείγμα της οποίας είναι ο σωζόμενος α' όροφος της άλλοτε τριώροφου αρχοντικής οικίας του στα Ψαρά και την ανέγερση του «Κατσούνι», του κτιρίου του πρώτου εν Ελλάδι Ναυτικού Επιμελητηρίου το έτος 1810.

Το 1818 έπειτα από μακροχρόνια απουσία, επέστρεψε στο νησί του. Μυήθηκε ευθύς στην Φιλική Εταιρία από τον απόστολο της Εταιρίας Χρυσοσπάθη στην Οδησό, παρέμεινε έφορος μέχρι και τον Απρίλιο του 1821, οπότε και διορίστηκε από την Βουλή των Ψαριανών ναύαρχος του Ψαριανού στόλου.

Βαριές και μεγάλες ευθύνες αναλαμβάνει. Κατόρθωσε όμως, χάρη στη μεγάλη πείρα και το κύρος, που διέθετε, μαζί με σύνεση που τον διέκρινε σε όλες του τις ενέργειες, να φανεί αντάξιος των προσδοκιών των συμπολιτών του.

Τα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει ήταν πολλά και δύσκολα. Αφού μετέτρεψε τα πλοία σε πολεμικά και επάνδρωσε με πεπειραμένους Κυβερνήτες και πληρώματα, κατάρτησε τα αρχικά σχέδια των περιπολιών των «μίστικων» από του Ελλήσποντου μέχρι Δωδεκανήσου αρχικά και κατόπιν από ακτές της Παλαιστίνης μέχρι την Εύβοια με πλήρη δίκτυο κατασκοπείας από Συρία, Κύπρο, Ρόδο, Τένεδο, Θάσο, Κασσάνδρα μέχρι το Τρικέρι και σε αυτήν την Κωνσταντινούπολη, για να παρακολουθεί άγρυπνα τις κινήσεις του τουρκικού στόλου, ακόμα και μέσα στο ναύσταθμο του.

Τον απασχολούσε συνεχώς το ζήτημα της καλύτερης οχύρωσης του νησιού – γιατί ήταν μηδενική σχεδόν – σε φρούρια, πυροβολεία και κανόνια και διέτρεχαν τότε τον άμεσο κίνδυνο εχθρικών προσβολών κατά το διάστημα, που η ψαριανή μοίρα εκτελούσε ναυτικές πολεμικές επιχειρήσεις.

Ένα τολμηρό εγχείρημα στο Μελανικό κόλπο είχε σαν αποτέλεσμα να αποσπάσουν από το τούρκικο φρούριο Ίμπριζε 14 κανόνια, πυρίτιδα, φυσίγγια και όλες τις αποσκευές της τουρκικής φρουράς κατόπιν σκληρής και φονικής μάχης.

Η αιχμαλωσία ενός εχθρικού πλοίου ανατολικά των Ψαρών που έπλεε από την Σμύρνη και κατευθυνόταν στην Πελοπόννησο με 450 οπλοφόρους Οθωμανούς, με άφθονο πολεμικό υλικό και με πολύτιμες πληροφορίες που συνέλεξαν από τους αιχμαλώτους για την συγκέντρωση, μεγάλων στρατιωτικών δυνάμεων στην παραλία της Ιωνίας, τον υποχρέωσαν να εντείνει τις πολεμικές αποστολές της Ψαριανής μοίρας για να ματαιωθεί κάθε απόπειρα μεταφοράς τουρκικών στρατευμάτων στην Ηπειρωτική Ελλάδα και παράλληλα να ενημερωθεί με ταχύπλοα ψαριανά πλοία την Κεντρική Διοίκηση καθώς και τους ναυάρχους της Ύδρας και των Σπετσών.

Η πυρπόληση του τουρκικού δικότου στην Ερεσό της Μυτιλήνης την 27 Μαΐου 1821 από τον γενναίο ψαριανό Παπανικολή, που ήταν το πρώτο κατά θάλασσα τρόπαιο των Ελλήνων αναπτέρωσε το ηθικό των Ψαριανών και αύξησε το πολεμικό τους μένος, ενώ αντίθετα οι Τούρκοι έπαρναν το πρώτο οδυνηρό μάθημα από τους Ψαριανούς.

Δεν παρέλειπε ακόμη να δίνει αυστηρές συστάσεις στους Κυβερνήτες των πλοίων να συμπεριφέρονται καλώς προς τους αιχμαλώτους, να αποφύγουν προσβολές σε ξένα πλοία, ακόμη και αν το φορτίο είναι τούρκικο, διότι η σημαία προστατεύει το εμπόρευμα. Ίσως η μακρά παραμονή του στην Ευρώπη τον κατέκτησε πιο προσεκτικό στην τήρηση των διεθνών κανόνων πολεμικής συμπεριφοράς .

Η υπεροχή των Ελλήνων στην θάλασσα τόσο κατά το πρώτο έτος της Επανάστασης όσο και κατά τα επόμενα, μέχρι την ανάμιξη του Αιγυπτιακού στόλου, ήταν αδιαφιλονίκητη. Ο αποκλεισμός της Ευρωπαϊκής και Ασιατικής παραλίας από το <τρινήσιο> στόλο, κατέστησε πολύ επισφαλής τη θέση των Τούρκων , που πολέμησαν στην Πελοπόννησο.

Το μεγαλύτερο όμως βάρος του ενδιαφέροντος του στράφηκε στην κατασκευή πολλών πυρπολικών. Από τον Πατατούκο ο οποίος υπηρετούσε ως αξιωματικός στο πλοίο του ναυάρχου και συνδέετε στενά με τον δευτερότοκο γιο του ναυάρχου , τον Αποστόλη , όπως και με τον ίδιο τον ναύαρχο .

Μια προσπάθεια του από κοινού με τον Τομπάζη να επαναστατήσουν την Χίο στέλνοντας προκηρύξεις στους κατοίκους των χωριών ,δεν βρήκε ανταπόκριση και κατόπιν αυτού διέλυσαν τον αποκλεισμό της Χίου.

Η Δημογεροντία ήταν υποχρεωμένη να επανδρώσει κανονιστάσια στην αρχή με γέροντες, γιατί αυτοί που μπορούσαν να φέρουν όπλα οι Ψαριανοί νέοι επιβιβάζονταν στα πλοία και εκτελούσαν καταδρομές κατά μήκος των ακτών της Μ. Ασίας. Αργότερα με την εγκατάσταση των προσφύγων από τις Κυδωνιές και τα Μοσχονήσια και μετά την καταστροφή της Χίου στρατολογούσαν πρόσφυγες επί πληρωμή που είχαν φθάσει τους χίλιους.

Ο πληθυσμός του νησιού με τους πρόσφυγες αυξανόταν διαρκώς, τόσο από τους φυγάδες χριστιανούς από τα μικρασιάτικα παράλια για να αποφύγουν τα αντίποινα των Τούρκων , όσο και από τους πρόσφυγες των Κυδωνιών και Μοσχονησιών που είχαν μεταφερθεί στο νησί με ψαριανά πλοία .

Για να αποφύγουν διάφορες επιδημίες , που συχνά παρουσιάζονταν τότε, ιδίως η πανώλη , παρά την ύπαρξη λοιμοκαθαρτηρίου , που σώζεται μέχρι σήμερα, η βουλή αποφάσισε με δικά της έξοδα και ξένα πλοία , τα οποία ναύλωσε να μεταφέρει πολλές οικογένειες προσφύγων στις Κυκλάδες – όσες δέχονταν- καθώς και στην Πελοπόννησο .

Ο ναύαρχος Αποστόλης , έχοντας στο πλοίο του 800 πρόσφυγες –αναφέρει ο γραμματέας του Κυριάκος Μαμούρης- κατά την αποβίβαση τους στην Κέα, τους φιλοδώρησε όλους χρηματικά.

Κατά την άτυχη επανάσταση της Χίου, τον Απρίλιο του 1822,ο Αποστόλης απέκλεισε την Χίο με μοίρα του Ψαριανού στόλου. Μετά την αποτυχία της μετέφερε πολλές χιλιάδες από το δυτικό μέρος στα Ψαρά στους οποίους η Κοινότητα χορήγησε ενδύματα, τροφές, και άδεια σπίτια της πόλεως και τα εξοχικά. Ιδιαίτερα περιποιήθηκαν τους ασθενείς . Άφησαν επίσης στην διάθεση των Χίων προσφύγων τα αμπέλια και τα καρπικά δέντρα.

Δημιουργήθηκε πάλι νέο προσφυγικό πρόβλημα με κίνδυνο επιδημιών και η κοινότης αναγκάστηκε με Ψαριανά και άλλα πλοία να μεταφέρει τις προσφυγικές οικογένειες των Χίων στην Σύρο, Αίγινα και Πελοπόννησο, εκτός των νέων τους οποίους στρατολόγησε και υπηρετούσαν σαν ναύτες ή πεζοναύτες .

Ήταν πρόσφατα τα δεινοπαθήματα των Χίων και έναυλοι στα αυτιά τούτοι κλαυθμοί και οι θρήνοι όταν παρουσιάσθηκε ο Παλαιολόγος Λεμονής στα Ψαρά εφοδιασμένος με διαταγή της Κεντρικής Διοικήσεως για την απελευθέρωση της ιδιαιτέρας του Πατρίδος Μυτιλήνης Κι ζητούσε την συνδρομή των Ψαριανών .

Είναι ευτύχημα διότι αρνήθηκαν οι Ψαριανοί την βοήθεια τους στο Λεμονή , γιατί διαφορετικά θα υφίσταντο την τύχη της Χίου οι κάτοικοι της Μυτιλήνης. Και η επανάσταση της Χίου οι Ψαριανοί δεν την ήθελαν, ενώ την επιδίωκαν κατά το πρώτο έτος της επαναστάσεως . Αλλά αφού έγινε έσπευσαν με όλα τους τα μέσα να την ενισχύσουν. Πολύ χειρότερα θα πάθαινε η Μυτιλήνη , διότι και πολυπληθέστερους εντόπιους Τούρκους είχε και επί πλέον τρία φρούρια : Κάστρο, Μόλυβος και Σίγρι.

Τον Ιούνιο του 1823 πραγματοποίησαν οι ψαριανοί την μεγαλύτερη αποβατική καθ 'όλη την διάρκεια του απελευθερωτικού μας αγώνα στο Τσαταρλή της Μ. Ασίας με 142 πλοία εκ των οποίων τα 28 ήταν μεγάλα πολεμικά πλοία τα δε υπόλοιπα γολέτες και μίστικα με 600 πεζοναύτες και εκείνους τους οποίους είχαν για άμυνα των Ψαρών. Καίτοι οι Τούρκοι αντιστάθηκαν γενναία όμως υπερίσχυσαν οι Ψαριανοί, οι οποίοι αποκόμισαν δεκατρία ορειχάλκινα πυροβόλα, μεγάλες ποσότητες πυρίτιδας και φυσιγγίων και πολλούς τούρκους αιχμαλώτους, συνεχίζοντας δε τις καταδρομές, κυρίεψαν πέντε ακόμη κανόνια από τις Κυδωνιές . Συνάντησαν όμως μεγάλη αντίσταση από τους Τούρκους και αναγκάστηκαν τα μεν λάφυρα και τους Χριστιανούς που τους ακολούθησαν να αποβιβάσουν στα Ψαρά τους δε αιχμαλώτους του επιβίβασαν σε πέντε μεγάλα πλοία τους και τους μετέφεραν προς πώληση στην νήσο Μυτιλήνη.

Η σοβαρή αυτή καταδρομική επιχείρηση του Τσαταρλή και των Κυδωνιών τους στοίχισε πέντε νεκρούς Ψαριανούς, δέκα Χιώτες, ένδεκα λίάπιδες και εβδομήντα τραυματίες . Οι απώλειες των Τούρκων ήταν ασυγκρίτως ανώτερες.

Κατά τον Ιούλιο του ίδιου έτους, αν και οι Ψαριανοί ήταν βεβαρημένοι με υπέρογκες δαπάνες, από την συνεχή κίνηση των πλοίων τους, όμως υπακούοντες στην φωνή της πατρίδος έστειλαν πλοία στον Θερμαϊκό κόλπο, αλλά ναυτική δύναμη στην Εύβοια, στην Σκιάθο και στην Σάμο κατά μήνα Αύγουστο και όπου η ανάγκη το καλούσε.

Ο ναύαρχος Αποστόλης όταν αντιλήφθηκε το μέγεθος της καταστροφής του νησιού του από τους Τούρκους, κατόρθωσε να επιβιβασθεί του πλοίου του και να διασχίσει με κατάλληλους ελιγμούς την εχθρική παράταξη και βαλλόμενος από παντού, να εξαχθεί από τον θανάσιμο εναγκαλισμό του τουρκικού στόλου χωρίς καμία βλάβη.

Με τα δεκαέξι διασωθέντα ψαριανά πλοία και τα επτά πυρπολικά συνέχισαν οι Ψαριανοί στον αγώνα, χωρίς πατρίδα, ειδικά ο ναύαρχος Αποστόλης συνετέλεσε αποφασιστικά στην επιτυχία της ναυμαχίας του Γέροντα (Αύγουστος 1824) που υπήρξε η μεγαλύτερη ναυμαχία του απελευθερωτικού μας αγώνα.

Κατά την περίφημη ναυμαχία του Καφηρέα το 1825 αρρώστησε ο ναύαρχος και την θέση του ανέλαβε ο γιος του Αποστόλης, που επέδειξε μέγιστη γενναιότητα, θαυμαστή, ψυχραιμία και συνετέλεσε μεγάλα στην νίκη.

Τον Μάρτιο το 1826 μετέφερε τα στρατιωτικά σώματα του Φαβιέρου μετά των αποσκευών τους και των εφοδίων τους από Την Κάρυστο στο Πόρτο Ράφτη Αττικής .

Τον Απρίλιο το 1827 ο λόρδος Κόχραν, τον κάλεσε να σπεύσει προς βοήθεια των Αθηνών από την Αίγινα όπου βρισκόταν. Αν και άρρωστος ξεκίνησε από την Αίγινα και πριν φθάσει στον Πειραιά η πνευμονία εκδηλώθηκε και το πλοίο απέπλευσε στην Αίγινα , όπου και απέθανε την 19^η Απριλίου 1827, πάμπτωχος σχεδόν, απελευθερωτικού μας Αγώνα, χωρίς να προφθάσει να δει και να χαρεί τους καρπούς των πολυετών κόπων του.

Η παράδοση στα Ψαρά έχει διασώσει ότι τα δίστηλα (κοινώς κολονάτα) τοποθετούσε σε δεξαμενή του αρχοντικού του, τα οποία ανήρχοντο σε πολλές χιλιάδες . Όλα τα διέθετε αφειδώλευτα για τον Αγώνα.

Η Γενική Εφημερίδα της Ελλάδας που εξεδίδετο τότε στην Αίγινα και τότε στο Ναύπλιο ή τον Πόρο , στο υπ' αριθ. 42 της 23^{ης} Απριλίου 1827, φύλλο της δημοσίευσε την παρακάτω νεκρολογία για τον ναύαρχο των Ψαρών , Νικολή Αποστόλη .

«Γενική Εφημερίς της Ελλάδος»

Εν πόρω, Σάββατω 23 Απριλίου 1827

Την νύχτα της 19^{ης} του ενεστώτος μηνός ετελεύτησεν εις Αίγινα από πλευρίτιδος ο σεβάσμιος γέρων και ναύαρχος των Ψαριανών Νικόλαος Αποστόλης και την 20^η ετάφη εν μεγάλη στρατιωτική παρατάξει και υπό τους διακεκριμένους κρότους των κανονιών εις τον ναόν της Υπεραγίας Θεοτόκου.

Ο Γραμματεὺς τῆς φιλογενοῦς Επιτροπῆς τῶν Ψαριανῶν κ. Ράμφος , ἐξεφώνησεν εἰς τὸν ἀποθανόντα ἐπιτάφιον λόγον, αὐτοσχέδιον μὲν ἀλλ' ἄξιον τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν τοῦ καὶ ἀρμόδιον εἰς τῆς ἐνεστῶσαν τῆς πατρίδος περίστασιν. Ὁ μακαρίτης Νικόλαος Ἀποστόλης, ἐξηκοντούτης σχεδὸν ἡλικίαν , ἦτο χρηστός καὶ ἡσυχὸς πολίτης, τίμιος ἄνθρωπος καὶ φιλόπαρτις εἰς τὸ ἄκρον. Διὰ τὴν τιμιότητα καὶ ἀξιότητα τοῦ ἐστάθη ἰκανὸς νὰ ἀποκτήσῃ καὶ λαμπρὰν κατάστασιν , ἀλλ' εἶχε τὴν δυστυχίαν νὰ ἀπολέσῃ καὶ αὐτὴν τὴν καὶ νὰ στερηθῆ καὶ τῆς συζύγου τοῦ καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ ἐπὶ τῆς δια παντός ἀξιομνημόνευτου ἀξιοδακρύτου συμφορᾶς τῶν ἡρωικῶν Ψαρῶν. Ἀλλὰ καθ' ὅλας ταύτας τὰς τυχίας ἐδείξε γενναιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τὸ κοινόν τῆς πατρίδος συμφέρον ἀποβλέπων πάντοτε ἐλησμόνει τὰ ἴδια κακά καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἐφρόντιζε.

Διὰ τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς τοῦ θαλασσοπορίας ἀπέκτησε καὶ ἰκανὰς ναυτικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐμέλλον νὰ τὴν χρησιμεύσωσιν ὑπὲρ πατρίδος. Διὸ τὴν κατὰ θάλασσαν ἐμπειρίαν τοῦ καὶ διὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν τοῦ ἐμπέχθη παρὰ τῶν συμπολιτῶν τοῦ ναύαρχος καὶ πολλὰκις τοὺς ὠδήγησε εἰς τὸ στάδιον τῆς δόξης.

Ὁ θάνατος τοῦ γενναίου τούτου γέροντος ἐπροξένησε μέγα πένθος καὶ λύπην εἰς τοὺς ψαριανοὺς , διότι ἐστερήθησαν τοιοῦτον συμπολίτην, ἐστερήθη καὶ ἡ πατρίς ἐν ταύτῳ χρηστὸν πολίτην καὶ θερμὸν τῆς ἐλευθερίας πρόμαχον.

«Αἰῶνια σου ἡ μνήμη , αοίδιμε Νικόλαε Ἀποστόλη».

Πρὸς τιμὴν τοῦ δόθηκε τὸ ὄνομα τοῦ σὲ κορβέττα τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ μας ποὺ παραχώρησε τὸ βρετανικὸ ναυαρχεῖο στὴν διάρκεια τοῦ Ἰ Β Παγκόσμιου Πολέμου, , γιὰ νὰ ἐνισχυθῆ τὸ μαχόμενον ναυτικὸ μας.

Πρὸ 25ετίας εἶχαμε εὐχηθῆ σὲ ἄρθρο μὰ νὰ στηθῆ ἀνδριάντας στὸ Ψαριανὸ Ναυμάχο ἢ τουλάχιστον μὴ προτομὴ . Πραγματοποιήθηκε τὸ δεύτερο στὴν γενέτειρα τοῦ ἡρωικὰ Ψαρά, χάρις στὶς ἐνέργειες τῆς Ἀδελφότητος Ψαριανῶν καὶ τὴν εὐγενῆ χειρονομία τοῦ κ. Ἀλέξανδρου Τσάτσου τοῦ ὁποῖου ἡ σύζυγος εἶναι Ψαριανή, τὸ γένος Χατζηκυριάκου . Εἶναι ἄξιον συγχαρητηρίων καὶ ἐπαίνου τόσοσιν οἱ δωρητῆς , ὅσο καὶ αὐτοὶ ποὺ πρωτοστάτησαν γιὰτὶ ἡ προτομὴ τοῦ Ἀποστόλη συμβολίζει τὴν ἀφθαρτὴ θαλασσινὴ δόξα Ψαριανοῦ ναυμάχου καὶ θὰ ἐμπνέει τὸν θαυμασμό καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους, διότι πραγματικὰ ὑπῆρξε μὴ ἀπὸ τὶς ἐξαιρετικὰς φυσιογνωμίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ποὺ εἶχε τόσο μεγάλη ἐπίδραση ἐπὶ τῶν κατὰ θάλασσαν τυχῶν τῆς.

Ὁ Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος στὰ Ναυτικά τοῦ (1869) ἀποκαλεῖ τὸν Ἀποστόλη « Νέστωρα τῶν Ψαρῶν καὶ ἐμφρόνα πρόκλιτον».

Ὁ παπὰ-Μικὲς Δούκας , αὐτόπτης μάρτυς τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, στὸ βιβλίον τοῦ «Ἡμεροῦσια συμβάντα τῆς ἀλώσεως τῶν Ψαρῶν » Ἐρμούπολις 1884, γράφει .

«Περιεσταλμένος ὢν, ἀποφαίνεται ὅτι μακάριοι ἐστέ οἱ πρωταγωνισταὶ εἰς τὰς κατὰ τοῦ τυράννου ναυμαχίας.

Ναύαρχε των Ψαριανών Αποστόλη και πάντες οι λοιποί , όσοι εν τη ελευθέρα της Ελλάδος γη μετά την άλωσιν των Ψαρών απεβιώσατε, εξετελέσατε τοιαύτα ανδραγαθήματα, δι' ών επαξίως δύνανται ευκλεά και ένδοξα υμών κατορθώματα.

Ευδαίμονες και μακάριοι εστέ διότι η κόνις των λειψάνων σας των Ελλάδι αποβιωσάντων δεν καταπατείται από βαρβαρικούς και βέβηλους πόδας».

Ο Ιωάννης Λαζαρόπουλος στο βιβλίο του «Το πολεμικό ναυτικόν της Ελλάδος» (1936) τον χαρακτηρίζει « εν φύσει τολμρόν και ριψικίνδυνον».

Τα παιδιά του Κωνσταντίνος (1791) Αποστόλης (1794) , Ιωάννης (1804), Δημήτριος (1805) και Ανδρέας , ετίμησαν λαμπρώς την μνήμη του, η δε πατρίδα μας αναγνώρισε ηθικά την υπέρηχο διάθεση της μεγάλης περιουσίας του στον βωμό της πατρίδος. Τούτο μόνον αναφέρουμε ενδεικτικά , ότι το ιδιόκτητο αυτού πλοίο « Λεωνίδας» εκτιμήθηκε από την Επιτροπή Αποζημιώσεων , στο 1856, αντί του σεβαστού ποσού των 262.156 χρυσών δραχμών.

Η δε κόρη του Μαρία, σύζυγος του Αναγνώστη Μοναρχίδη, κατά την καταστροφή των Ψαρών , παρέλαβε τα δύο της παιδιά , προ του κινδύνου να πιαστεί αιχμάλωτη ρίφθηκε στην θάλασσα και βοηθούμενη από δύο ναύτες ανέβηκε στο πλοίο με το ένα της παιδί , το άλλο παρασύρθηκε από τα κύματα και πνίγηκε. Κατά την βασιλεία του Όθωνα προσλήφθηκε , λόγω της μορφώσεως και της γλωσσομάθειας της, κύρια της Αυλής, όπου παρέμεινε μέχρι το 1864, που απέθανε .

Και εκείνος μεν σαν καλός πατριώτης έπραξε το καθήκον του απέναντι της πατρίδας για να διατηρηθεί όμως σε εμάς τους νεότερους η μνήμη του πρέπει να βρίσκει πάντοτε μιμητές των πράξεων του και στο μέλλον. Τότε εκπληρώνεται καλύτερα η αγάπη και το χρέος προς την πατρίδα.

Θα μου επιτρέψετε τελειώνοντας να κάμω μια σύντομη αποστροφή προς τους νέους μας: Γυρίστε πίσω στις γάργαρες και δροσερές πηγές της Ιστορίας μας και λουσθείτε με το αθάνατο νερό τους. Μόνον εκεί θα βρείτε την αληθινή και αθάνατη Ελλάδα και διδαχθείτε τις αιώνιες και ακατάλυτες ηθικές αξίες, που είναι η ακατανίκητη αγάπη στην Λευτεριά και ο άπειρος σεβασμός προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Η θεία του Ομήρου εντολή, ας γίνει η σημαία και το έμβλημα στην αποφασιστική μας εξόρμηση για την αναδημιουργία του κάπως λησμονημένου αλλά όπως πάντα περήφανο, περιμένει ακόμη από το αναστημένο, με την θυσία του Έθνος μας, την οφειλόμενη δικαίωση και την αρμόζουσα αποκατάσταση σύμφωνα με την λαμπρή του ιστορία .

Με αυτά τα εφόδια και με τέτοια πίστη , αλλά και με την διάπυρη ευχή και την προσδοκία, σεις οι νεώτεροι μας και οι επερχόμενοι να σταθείτε τυχερότεροι και να φανείτε από εκείνους αξιώτεροι , για να μπορέσει να γνωρίσει κάποτε καλύτερες ημέρες αυτός ο τόπος.